

K čítaniu druhého dielu memoárov Mila Urbana

KAROL CSIBA, Ústav slovenskej literatúry SAV, Bratislava

CSIBA, K.: On Reading the Second Volume of the Memoirs by Milo Urban
SLOVENSKÁ LITERATÚRA 63, No. 6, p. 468 – 478.

With the help of reading the second volume of the memoirs titled *Kade-tade po Halinde. Neveselé spomienky na veselé roky/All around Halinda. Cheerless Memories of Cheerful Years* written by Milo Urban and published as late as in 1992, the paper reveals the publishing environment which the author entered at the very beginning of his literary and journalistic career. It is set within the period between his first articles in magazines and the year when his novel *Živý bič* (*The Living Whip*, 1927) was published. The article is therefore dominated by the references to several interwar periodicals – dailies *Slovák* and *Slovenský národ*, as well as the students' magazine *Vatra*. This is also why the scope and variety of Urban's bibliography within the period in question are so surprisingly wide. Special attention in the paper is also paid to the author's attitude to politics and ideologies, which he dissociates from in his memoirs.

Key words: Milo Urban, journalism, editorship, ideolog

Predložený materiálový text je výsledkom čítania druhého dielu pamätí Mila Urbana vydaných pod názvom *Kade-tade po Halinde. Neveselé spomienky na veselé roky* (1992). Predmetom môjho záujmu neboli samotné žánrové špecifiká pamätí.¹ Primárne som sa zaujímal o publikačné prostredie, na ktoré nás autor vo svojom diele odkazuje. V tejto súvislosti som sa zameral na časové rozpätie, ktoré rámcujú Urbanov časopisecký debut v roku 1920 a ukončenie vydávania denníka *Slovenský národ* v závere roku 1926. Takto zadefinovaná časová os má v tomto prípade ešte jeden význam. Snažil som sa aspoň čiastočne odkryť Urbanovu tvorbu publikovanú od jeho „vstupu“ do literatúry až po jeho prácu na románe *Živý bič* (1927). O tomto období autor podrobne informuje práve v druhom diele pamätí, no v tomto prípade ma skôr zaujímala tvorba Mila Urbana ako ešte „neetablovaného“ prozaika a publicistu. Z tohto dôvodu som sa pozrel na jeho vzťah k redakciám denníka *Slovák*, študentského časopisu *Vatra* a denníka *Slovenský národ*.

¹ Pozri bližšie definíciu pamätí: „synonymum memoáry z lat. memoria = paměť, přes. fr. mémoires býva pojímno i v širším významu jako souhrné označení pro paměti, vzpomínky, denník a autobiografii“ (MOCNÁ, Dagmar – PETERKA, Jozef a kol.: *Encyklopedie literárních žánrů*. Paseka : Praha, 2004, s. 436). Okrem toho pozri bližšie SOUKUPOVÁ, Klára: Autobiografie: žánr a jeho hranice. In: *Česká literatura*, roč. 63, 2015, č. 1, s. 49 – 72.

Práve tieto tri periodiká dominujú v neskorších odkazoch, ktoré nachádzame v jeho pamätiach. Kvôli istej prehľadnosti som sa zamerail iba na tieto tri okruhy jeho literárno-novinárskej aktivity, hoci v tomto období, resp. v roku 1927 (ešte pred vydaním románu *Živý bič*) publikuje aj v ďalších periodikách.²

Milo Urban nastupuje na odporúčanie Karola Sidora ako výpomocný redaktor do redakcie časopisu *Slovák* na začiatku apríla 1921. Do značnej miery si tak rieši svoju nepriaznivú sociálnu situáciu. Na prvej strane druhého dielu spomienok o tom píše: „Dnes mi už ťažko pochopiť tú logiku a odvahu, ten elán či optimizmus, s akým som sa onej pamätnej jari roku 1921 vrhol do života (...) Len si predstavte: mal som zamestnanie i nový oblek (konečne prvé dlhé nohavice, na ktoré som si zarobil!), a to ostatné pokladal som viac-menej za vedľajšie. Plat alebo titul? Taľafatky! Šestnásťročný šuhaj predsa nebude chytať prašivé vidiny. Odchádzajúci šéfredaktor Slováka, básnik Ignác Grebáč-Orlov,³ mi povedal, že na začiatku dostanem 400 (slovom štyristo) korún, a mne ani vo sne neprišlo na um položiť si otázku, či z toho vyžijem. Vyžijem. Pravdaže, vyžijem. Musím! Keby mi nestačilo, k dlhým nohaviciam mám už i remeň a – na remeni dierky.“⁴ Začiatky svojej redakčnej práce v časopise *Slovák* charakterizuje podľa jeho slov mladícky optimizmus a elán. Personálne a materiálne pomery v redakcii však v pamätiach hodnotí ako skôr smiešne a málo profesionálne, pre neho samého však mala táto práca údajne iba prechodný charakter. Túto etapu svojho života definuje ako pomerne bezstarostné obdobie zamerané predovšetkým na značne fatalistické prežívanie.⁵ V spomienkach rezonuje na viacerých miestach jeho odmietnutie aktívne participovať na vtedajšom politickom živote, ktorého význam relativizuje, resp. zľahčuje. Prostredníctvom nenápadnej poznámky ale pripúšťa svoju pozíciu pozorovateľa domáceho poprevratového politického súperenia politických strán a ideológií: „Oj, otcovia naši smelí, nechutnú zábavu ste si vymysleli, dumať som nad tými ruvačkami. Čudesnou náhodou i ja som sa dostal do vašich kráčov, ale do tejto kaľamajky... Nie. Do nej ma nedostanete. Ešte tak pozorovať vaše kotrmelce, to hej, ale ďalej... Bráá! Vy sa len rujte, ak vám dobre padne, ale ja si pôjdem len ta – do mojej Halindy a po svojom.“⁶ V podobnej intencii reflektuje Urban aj začínajúce spory medzi Slováckmi a Čechmi. Problém je v tomto období exponovaný najmä v denníku *Slovák*. V čase Urbanovho príchodu do redakcie je publikovaných viacero článkov, v ktorých dominuje práve táto téma. Na ukážku vyberám iba dva. Prvý sa kritickým spô-

² Pozri bližšie denníky *Slovenská politika* a *Slovenský denník*.

³ GREBÁČ-ORLOV, Ignác (1888 – 1957) – „po skončení teologických štúdií r. 1911 v Spišskej Kapitule pôsobil najprv ako kat. kaplán vo Veličnej (1911 – 13) a Smižanoch, odkiaľ narukoval ako poľný kurát do prvej svetovej vojny. V r. 1918 – 21 bol profesorom náboženstva na gymnáziu v Ružomberku. Od r. 1921 pôsobil ako farár vo Veličnej. Politicky sa aktivizoval v HSLS, v r. 1921 – 23 bol aj redaktorom jej tlačového orgánu (*Slovák*) a poslancom v parlamente“ (Kol. autorov: *Encyklopédia slovenských spisovateľov*. Bratislava : Obzor, 1984, s. 168).

⁴ URBAN, Milo: *Kade-tade po Halinde. Neveselé spomienky na veselé roky*. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1992, s. 3.

⁵ „S elánom som hlavičkoval, s optimizmom skákal do výšky i diaľky, priam bezočivo sa ponáral do tajuplných hĺbín života a – bolo mi ako mladej kani, plachtiacej nad rúbaniskom. Zajtrajšok? O zajtrajšok som sa nestaral. Bol som presvedčený, že on sa postará o mňa“ (tamže, s. 12).

⁶ Tamže, s. 14 – 15.

sobom vyjadruje k pôsobeniu zástupcov českej inteligencie na Slovensku. Akékoľvek odmietanie ich rozhodnutí je podľa slov autora hodnotené ako prejav „maďarónstva, Čechožrútsť“, čo by pre kritizujúceho znamenalo znemožnenie profesionálneho postupu. Kľúčový problém českej inteligencie na Slovensku definuje autor nasledovne: „Baží za grošom, ani cigán za železom, zhŕňa peniaze, nedá na seba nič, stravuje sa v tých najotrasnejších krčmách, putikách, býva v špinavých bytoch, hoci prvotriedne byty sa jej pridelujú. Vidieť, že chce len sporiť, ťažiť z terajšej šťastnej konjunktúry.“⁷ Český úradník vníma údajne Slováka ako nižšiu bytosť, ktorej treba vysvetľovať, čo je to spoločenský pokrok. To je podľa jeho slov príčina toho, že „sa ľud odvracia s takým odporom od Čechov a túli sa k nám, s nami cíti, veď sme jeho synovia, krv z jeho krvi“.⁸ Ešte kritickejšiu podobu má druhý vybraný článok. Andrej Hlinka v ňom z pozície predsedu ľudovej strany⁹ emocionálne vypätým spôsobom hovorí o neuveriteľných krivdách páchaných na Slovákoch, o zúfalej situácii na Slovensku a o nevyhnutnom vzniku autonómie. Pomery na Slovensku hodnotí ako neudržateľné. Symptomatické sú najmä tieto vyjadrenia: „Sociálne pomery sa nič nenapravujú, ponosy nám chodia od študentstva, že študentstvo kresťanského zmýšľania je zaznávané. Orlom sa nedovolí cvičiť v štátnych – nasledovne našich cvičebniach. Žiactvo sa otravuje, darvinizmus, husitizmus sa verejne vyučujú. Učitelia už nemajú na dostač hlasu, aby silno kričali. Ich krivdy volajú do neba. Sú učiteľia, ktorí 10 – 18 mesiacov nedostali groša.“¹⁰ Z Urbanových spomienok vyplýva, že takéto radikálne a sugestívne dobové reakcie a hodnotenia vzťahov v republike tesne po jej vzniku považuje za prirodzené. Do centra takého spôsobu uvažovania stavia otázku „slovenskej svojbytnosti“, o ktorej nebolo dôležité diskutovať.¹¹

Okrem rutinnej redaktorskej práce publikuje mladý Milo Urban v časopise *Slovák* aj viaceré krátke prózy a besednice naznačujúce jeho deklarovanú apolitickosť. Témami sú napríklad nábožensky determinované úvahy o prepojení prírody a prírodnej symboliky s Bohom, sugestívne reflexie ľudských vášní, resp. črty z dedinského života, v ktorých dominuje autorova osobná skúsenosť so špecifickým vidieckym životom na Orave.¹² Od 4. marca 1922 začína v tom istom periodiku vychádzať na pokračovanie Urbanova

⁷ KOPANICKÝ, J.: Českej inteligencii. In: *Slovák*, roč. 3, 6. 4. 1921, č. 76, s. 1.

⁸ KOPANICKÝ, J.: Českej inteligencii (dokončenie). In: *Slovák*, roč. 3, 7. 4. 1921, č. 77, s. 1.

⁹ „HSES – pravcová strana národnej a katolíckej orientácie (...) nespokojnosť s neplnením sľubov uhorskej Katolíckej ľudovej strany viedla 14. decembra 1905 k založeniu samostatnej Slovenskej ľudovej strany, ktorá formálne ostala súčasťou SNS. Konfesijné nezhody viedli k založeniu samostatnej SES v Žiline 29. júla 1913, jej predsedom sa stal A. Hlinka. V období prvej svetovej vojny svoju činnosť pozastavila (...) SES obnovila činnosť v Žiline 19. 12. 1918, 17. októbra 1925 sa premenovala na Hlinkovu slovenskú ľudovú stranu“ (Kol. autorov: *Lexikón slovenských dejín*. Bratislava : SPN, 2006, s. 237).

¹⁰ HLINKA, Andrej: Ideme na porady. In: *Slovák*, roč. 3, 21. 4. 1921, č. 89, s. 1.

¹¹ O Urbanových neskorších konfrontačnejších reflexiách vzťahu medzi slovenským a českým prostredím píšem in: CSIBA, Karol: *Privátne – verejné – autobiografické (v memoároch a publicistike Mila Urbana, Jána Smreka, Jána Poničana, Tida J. Gašpara)*. Bratislava : Ústav slovenskej literatúry SAV, 2014, s. 11 – 39; CSIBA, Karol: Medzi Živým bičom a Gardistom (poznámky k memoárom, beletrii a publicistike Mila Urbana). In: *Slovenská literatúra*, roč. 62, 2015, č. 5, s. 427 – 434.

¹² Pozri bližšie M. U.: Máj. In: *Slovák*, roč. 3, 4. 5. 1921, č. 100, s. 2; Milko: Zmierenie. In: *Slovák*, roč. 3, 26. 8. 1921, č. 77, s. 1. – In: *Slovák*, roč. 3, 30. 8. 1921, č. 195, s. 2; Milko U.: Lina. In: *Slovák*, roč. 3, 25. 12. 1921, č. 281, s. 5 – 6.

novela *Jašek Kutliak spod Bučinky*.¹³ Jej záverečná časť je publikovaná 24. marca toho istého roku.¹⁴ Len ako informáciu na okraj dodávam, že toto číslo *Slováka* je zároveň posledným vydaným v Ružomberku. O deň neskôr má už redakcia bratislavskú adresu. Dobovo príznačný je v tejto súvislosti aj odkaz čitateľom.¹⁵

Urban sa k tejto novele vracia aj vo svojich spomienkach.¹⁶ Komentuje v nich vtedajšie námety, ktoré nachádza väčšinou v živote jeho bývalých oravských susedov prítomných v obrazoch z detstva. Aj v tomto prípade kombinuje motívy prírody z detstva s láskou. Pozitívne čitateľské reakcie na túto novelu neskôr komentuje: „*Sem-tam ma už niekto potľapkal i po pleci čudujúc sa, že také nič, taký fajrnok si trúfa robiť čosi na pokračovanie, ale ja som nemal pocit uspokojenia a už tobôž nie hrdosti. Bol som si vedomý balastu i naivity, čo sa mi do poviedky nevdojak vkradli a časom čoraz okatejšie vystupovali.*“¹⁷ Oveľa neskôr priradí prózu Stanislav Rakús k najlepším textom Urbanovho „novelizmu“. V štúdií Tvarovanie témy v Urbanovej vrcholnej novelistike o nich píše: „Presiahnuc vnútorný hodnotový kontext autorovho diela treba dodať, že Urbanovu vrcholnú novelistiku radíme k tomu najlepšiemu, s čím sme sa na území tohto kreatívne náročného žánru stretli nielen v našej, ale aj v svetovej literatúre. Je pritom famózne, že tieto výsledky, ktoré by postačili na to, aby Urban zostal v slovenskej literatúre ako jeden z jej prvoradých tvorcov i vtedy, keby už nebol napísal nič iné, sa zrodili hneď na začiatku jeho umeleckej cesty, v neprozaickom veku, keď iní autori zvyčajne iba hľadajú svoje možnosti.“¹⁸

Svoj prvý román *Tiene*, ktorý knižne nevyšiel, uverejňoval Urban v 91 pokračovaniach v denníku *Slovák*. Prvá časť je publikovaná 24. októbra 1922.¹⁹ Len na okraj upozorňujem na skutočnosť, že v nasledujúcom čísle redakcia denníka úvodnú časť románu zopakovala a zároveň k nemu pripojila zdôvodnenie svojho rozhodnutia poskytnúť autorovi pomerne rozsiahli publikačný priestor.²⁰ Záver románu vyšiel 1. marca 1923.²¹ Ústrednými protagonistami sú manželský pár Paľo Lipovský a Milica. Do ľúbostného trojuholníka k nim pridáva tvorca postavu Vlada Jedlovského. Kostru rozprávania tvoria často sa meniace situácie, ktorým nechýba emocionálny náboj a autorská snaha o prekvapenie. Záverečným riešením je návrat manželov do pôvodnej harmónie. Len dopĺňam, že autor túto prózu hodnotí v druhej časti pamätí „ako nepodarenú“.

¹³ Milko U.: Jašek Kutliak spod Bučinky. In: *Slovák*, roč. 4, 5. 3. 1922, s. 2 – 3.

¹⁴ Milko U.: Jašek Kutliak spod Bučinky. In: *Slovák*, roč. 4, 24. 3. 1922, s. 2.

¹⁵ „Naše lúčenie s vami, Ružomberčania, Ružomberok, je pod zorným uhlom budúcnosti nášho národa, radostné (...) ako ani v minulosti, ani teraz neustúpime pred nijakým terorom, neodbočíme: naša cesta je jasná a priama, pôjdeme ďalej po nej (...) príchod ‚Slováka‘ do Bratislavy je znakom zosilnenia autonomistického hnutia po stránke mravnej (...) Boh tak chce!“ (red.: Lúčime sa! In: *Slovák*, roč. 4, 24. 3. 1922, s. 1).

¹⁶ URBAN, Milo: *Jašek Kutliak spod Bučinky*. Ružomberok : Nákladom Leva, 1922.

¹⁷ URBAN, Milo: *Kade-tade po Halinde. Neveselé spomienky na veselé roky*. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1992, s. 40.

¹⁸ RAKÚS, Stanislav: Tvarovanie témy v Urbanovej vrcholnej novelistike. In: *Biografické štúdie* 22. Martin : Matica slovenská, 1995, s. 79.

¹⁹ Milko U.: *Tiene*. In: *Slovák*, roč. 4, 24. 10. 1922, č. 244, s. 5.

²⁰ Len pre ilustráciu ponúkam jeho časť: „Na žiadosť našich mnohých čitateľov dnešným číslom začíname uverejňovať pôvodný román, písaný pre ‚Slováka‘. Jeho autorom je Milko U. (...) Počet jeho prác uverejnených vo ‚Vatre‘, ‚Slovákovi‘ a iných ešte literárnych časopisoch presahuje číslo 60“ (red.: Náš román „*Tiene*“. In: *Slovák*, roč. 4, 25. 10. 1922, č. 245, s. 3).

²¹ Milko U.: *Tiene*. In: *Slovák*, roč. 5, 1. 3. 1923, č. 48, s. 5.

Milo Urban debutuje v roku 1920 v študentskom časopise *Vatra*.²² V marci tohto roku pod pseudonymom Podbabiagursky uverejňuje prvú prózu *Ej, ten tanec*...²³ Už v tomto období sa stáva pravidelným prispievateľom časopisu. Na kontinuitu jeho príspevkov sčasti poukazuje aj stručná redakčná poznámka pripojená k jeho próze *Nešťastník*.²⁴ Čitatelia sú v nej upozornení, že „v treťom čísle pod menom Podbabiagursky uverejnená novela *Ej, ten tanec*... patrí tiež Milkovi“.²⁵ Aj z tohto dôvodu sa okrajovo dotknem ideovej orientácie časopisu *Vatra*. Jednu z prvých dobových reflexií tohto periodika nájdeme v úvodníku publikovaného v časopise *Mladé Slovensko* pod názvom *Zjazd mládeže* v Turčianskom sv. Martine.²⁶ Redakcia v ňom upozorňuje na špecifiká doby, konkrétne na nebezpečenstvo vtiahnutia slovenskej mládeže do prostredia politických a konfesijných súbojov. Podľa nej by to malo za následok ich fatálne rozdelenie sa na množstvo nezlučiteľných skupín. V tejto súvislosti sa v úvodníku podrobnejšie venuje vystúpeniu redaktora *Vatry* Karola Sidora, ktorý sa prezentuje ako zástupca katolíckeho študentstva organizovaného na katolícko-cirkevných základoch. Práve ich akceptovanie je podľa neho podmienkou vstupu katolíckeho študentstva do organizácie *Mladého Slovenska*. Kľúčové je pre nich zabezpečenie kultúrneho a konfesijného rozvoja, zakladanie katolíckych študentských spolkov a voľnosť pri zakladaní Orla. Tieto jeho požiadavky sa podľa redakcie stretli s jednoznačným odporom celého zhromaždenia, ktoré odmietlo triedenie mládeže podľa náboženského kľúča spôsobujúce rozpory. Sidorovi bolo jednoznačne vytknuté, „že robí medzi študentstvom politickú agitáciu v prospech Hlinkovej Ľudovej strany“.²⁷ Akákoľvek snaha tohto klerikálneho (politického) ústredia o ovládnutie periodika by bola podľa autorov kritického článku vnímaná ako krádež.

V tejto súvislosti je zaujímavý Sidorov text *Vznik časopisu „Vatra“*,²⁸ ktorý autor uverejnil o dva roky neskôr (v roku 1921). On sám nevníma tento časopis iba ako orgán katolíckej mládeže. Považuje ho skôr za „dôstojný pomník“, ktorý už štyri roky potvrdzuje nespochybniteľný zmysel svojej vlastnej existencie.²⁹ Podobný spôsob uvažovania vykazuje v tom istom čísle *Vatry* aj redakčný úvodník deklarujúci d'alekosiahly a mno-

²² „*Vatra* – začala vychádzať ako mesačník v Ružomberku vo februári 1919 s podtitulom *Časopis slovenského študentstva* (redaktori K. Sidor a V. Šrobár) a pôvodne mala združovať všetkých stredoškôľakov bez ohľadu na náboženské a politické presvedčenie. Už v 1. roč. však došlo v redakcii k roztržke, vedenia sa ujal Sidor a potom *Vatra* opustila pôvodný program (vydavateľom sa stalo Ústredie katolíckeho študentstva) a vyhranila sa katolícko-klerikálnym smerom (...) *Vatra* bola jednostranne katolícky zameraným časopisom len v prvej polovici svojej existencie (...) Zanikla pre finančné ťažkosti v septembri 1925“ (Kol. autorov: *Encyklopédia slovenských spisovateľov*. Obzor : Bratislava, 1984, s. 492 – 493).

Milko U.: Jašek Kutliak spod Bučinky. In: *Slovák*, roč. 4, 24. 3. 1922, s. 2.

²³ PODBABIAGURSKÝ: *Ej, ten tanec*. In: *Vatra*, roč. 2, 1920, č. 3, s. 58 – 60.

²⁴ Milko U.: *Nešťastník*. In: *Vatra*, roč. 2, 1920, č. 7, s. 154 – 158.

²⁵ Tamže, s. 154.

²⁶ red.: *Zjazd mládeže* v Turčianskom sv. Martine. In: *Mladé Slovensko*, roč. 1, 1919, č. 6, s. 121 – 127.

²⁷ Tamže, s. 124.

²⁸ SIDOR, Karol: *Vznik časopisu „Vatra“*. In: *Vatra*, roč. 4, 1921, č. 1, s. 4 – 8.

²⁹ Pre názornosť ponúkam jeho symptomatický záver: „Je samozrejmé, že položiť *Vatru* na pevný základ: pribudlo nám predplatiteľov, podporovateľov a spolupracovníkov. Dnes po treťom kongrese našom môžeme smelo vyhlásiť, že budúcnosť *Vatry* je zabezpečená. A dá Boh, bude znamenať v histórii nášho národa svetlú cestu, ktorá sa bude belieť od prevratu po budovu kresťanského a slovenského Slovenska!“ (tamže, s. 8).

hostranný cieľ a povinnosť „(...) mohutne blčať a rozpaľovať k láske mladé srdcia slovenské, k oddanej, vernej láske k Bohu a vlasti (...) ohňom čistiacim prepáliť, prečistiť srdcia mladého Slovenska a plameňom ničiacim, zžierajúcim vykynožiť všetky zlé zvyky, nelásku, svárivosť, mýlne učenia a lživé zásady pseudopokroku“.³⁰ Zdôrazňujú sa v ňom peripetie samotného vzniku časopisu a odvážne realizovanie ambícií redakcie.

Oslavno-bilančnú mozaiku príspevkov reflektujúcich nespochybniteľný význam tohto periodika dopĺňa v tom istom čísle sugestívny článok Vojtecha Tuku. Autor v ňom exponovaným spôsobom spája kresťansko-nacionálne východiská dejinnej premeny Slovenska, ktoré vníma ako dobovo nespochybniteľné hodnoty aktuálneho vývoja národného spoločenstva.³¹ Takýto spôsob uvažovania čiastočne zapadá do procesu poprevratového „poslovenčovania Slovenska“. Ľubomír Lipták o ňom neskôr napísal, že „pokiaľ smeroval k odstráneniu následkov násilnej maďarizácie z minulosti, bol nesporne javom demokratickým a pokrokovým. Pretože však bol súčasne výsledkom úsilia slovenského nacionalizmu, logicky dochádzalo k zrážkam s nacionalistami iných národov a menších, ktoré z dovtedajších pozícií vytláčal“.³²

Kontext časopisu *Vatra* sa v druhej časti Urbanových pamätí odhaľuje najmä prostredníctvom jeho spomienkového komentovania drobných peripetií pri publikovaní jeho textov. Výberovo spomeniem dva takéto prípady. Prvý sa dotýka jeho básne *Zavrhnutý (Jej)*,³³ ktorú neskôr prisudzuje vtedajšej zaľúbenosti. Z odstupom o nej píše: „Bol som ňou strašne dojatý. Skoro som plakal (...) ale po rokoch, keď som si ju prečítal, chytal som sa za hlavu.“³⁴ V druhom prípade sa vracia k okolnostiam vzniku poviedky *Svedomie*.³⁵ Najmä v kontexte ideového zamerania *Vatry* v nej paradoxne opisuje konanie kňaza, ktorý na chvíľu spravodlivého rozhorčenia nad životom veriacich eticky zaváha, zakolíše, no po čase svoju tvrdosť a neústupčivosť oľutuje. Reakciou na túto prózu je obvinenie Urbana z blasfémie kňazov. K tejto životnej epizóde sa neskôr vracia aj vo svojich pamätiach. Len pre úplnosť dodávam, že Urban uverejňuje svoje texty vo *Vatre* až do jej zániku v roku 1925, čo však on sám nekomentuje. Zvyšné texty preto uvádzam v poznámke.³⁶

³⁰ red.: Príjd', ó, príjd', duchu svätý. In: Tamže, s. 1.

³¹ Kvôli názornosti uvádzam záverečnú časť príspevku: „Hodina veľkej národnej skúšky našej odbila. Otázka nášho národného jestvovania alebo nejestvovania v úplnej svojej celkosti sa na nás privrátila. Keď Slovák uzná a začne chodiť na ceste svojho povolania historického, očakáva ho život, budúcnosť a sláva medzi národmi (...) Verme, čo nám prst dejín ukazuje za povolenie naše národné, verme silne a neohrozene. Verme, že prápor Krista, ku ktorému osud národa pripneme, bude Slovensko na ceste slávy viesť“ (TUKA, Vojtech : Slovenské prebudenie. In: Tamže, s. 4).

³² LIPTÁK, Ľubomír: *Slovensko v dvadsiatom storočí*. Bratislava : Kalligram, 2011, s. 91.

³³ Na ukážku uvádzam jej prvú slohu: „Neláskou ľudskou / zohnutý stál som / vychudlou rukou podopieral čelo / Jak žobrák biedny / pod zhnitým krovom / o lásku žobral prosebne, vrelo“ (Milko U.: *Zavrhnutý (Jej)*. In: *Vatra*, roč. 3, 1921, č. 6, s. 167).

³⁴ URBAN, Milo: *Kade-tade po Halinde. Neveselé spomienky na veselé roky*. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1992, s. 37.

³⁵ Milko U.: *Svedomie*. In: *Vatra*, roč. 4, 1924, č. 4 – 5, s. 78 – 85.

³⁶ Milko U.: Už je pozde...! In: *Vatra*, roč. 2, 1920, č. 8 – 10, s. 174 – 188; Milko U.: Nevernica. In: *Vatra*, roč. 3, 1920, č. 1, s. 3 – 7; Milko U.: Vo zhone žitia. In: *Vatra*, roč. 3, 1921, č. 6 – 7, s. 161 – 164; Milko U.: Žiť či umrieť. In: *Vatra*, roč. 4, 1921, č. 1, s. 12; Milko U.: Obeta manželskej lásky. In: *Vatra*, roč. 4, 1921, č. 1, s. 19 – 21; Milko U.: Jedlica. In: *Vatra*, roč. 4, 1921, č. 2 – 3, s. 39 – 43; Milko U.: Vanitatum vanitas. In: *Vatra*, roč. 4, 1921 – 1922, č. 6 – 7, s. 124 – 127; Milko U.: Po pijatike. In: *Vatra*, roč. 4, 1922,

O možnosti nástupu do práve vznikajúceho denníka *Slovenský národ* sa dozvedá Urban od Način-Borina na jar 1925.³⁷ V druhej časti pamäti o tejto informácii píše: „Od 3. mája vraj začne v Bratislave vychádzať nový nezávislý denník. Šéfredaktorom bude známy publicista Jur Koza-Matejov a on jeho zástupcom. Ja by som mal na starosti literárne príspevky, a pritom mohol by som písať svoje veci. S politikou sa nemusíme babrať. Budeme bezpartajným časopisom.“³⁸ Vznik tohto denníka na Slovensku podľa jeho slov zarezonoval. Diskutabilné bolo najmä jeho finančné krytie, ktoré dodatočne neodkrývajú ani Urbanove spomienky.³⁹ Podobne neurčité vysvetlenie totiž nájdeme aj v prvom úvodníku. Ten je skôr osobnejším pokusom vedúceho redaktora Jura Koza-Matejova osvetliť okolnosti jeho participácie na formovaní nového periodika.⁴⁰ V úvode spochybnil dohady o jeho vlastnej oslabenej pozícii v redakcii *Slováka* a rovnako aj v Slovenskej ľudovej strane, resp. nechcel sa k tomu podrobnejšie vyjadrovať. Ako znak istej dôvery označuje to, že zostal členom klubu a tiež predsedníctva Ľudovej strany. V tejto súvislosti deklaruje snahu prispievať k jej rozkvetu, ktorá bude imponovať aj najväčším protivníkom. Zároveň sa ale priznáva k dlhodobej túžbe viesť časopis podliehajúci jeho vlastným predstavám. Obdobie čakania na realizáciu tohto redaktorského „sna“ komentuje celkom príznačne: „Mne tak sa zdá dnes, že všetko to bolo v rukách božích len jednou veľkou próbou a očisťujúcim ohňom presvedčenia. Dostal som výzvu, z neočakávanej strany, od neočakávanej osoby a neočakávajúcim spôsobom. Gestom takým, ktorému nemožno sa čestne vyhnúť. – Sto percentami dôveru mám vo vás! – povedal mi tento nečakaný mecenáš – Verím vo vašom presvedčení a vašej poctivosti. Na jeden denník pre vás zaistujem vám taký obnos, aký potrebujete.“⁴¹ Priznáva sa tiež k tomu, že prípravy prebehli v utajení. Zámerom časopisu síce nemalo byť rozbitie, ale nevyhnutná nebola podľa jeho slov ani spolupráca. V závere úvodníka Koza-Matejov zdôrazňuje fakt, že od vydania prvého čísla prestáva byť plateným pracovníkom a stáva sa dobrovoľníkom, ktorý bude ešte obetavejší a svedomitejší v práci pre slovenský národ a jeho budúcnosť.

Negatívna reakcia predsedu Ľudovej strany Andreja Hlinku na vznik nového denníka vyšla v denníku *Slovák* už o dva dni. Svoj úvodník začína slovami: „Čoho sme sa úz-

č. 8 – 10, s. 198 – 204; Milko U.: Štefan Koňarčík-Chrapek. In: *Vatra*, roč. 5, 1923, č. 6, s. 130 – 132; Milko U.: Rozprávka o Labudovi. In: *Vatra*, roč. 5, 1923, č. 6, s. 16 – 19; Milko U.: Staroba. In: *Vatra*, roč. 6, 1925, č. 6 – 7, s. 143 – 147; Milko U.: Staroba (dokončenie). In: *Vatra*, roč. 6, 1925, č. 8 – 9, s. 173 – 180.

³⁷ „Borin (1900 – 1977) – občianskym menom Augustín Način. Po prevrate sa zúčastnil na založení študentského časopisu *Vatra* (1919) (...) Prijal miesto v bratislavskej redakcii *Slováka* (1922 – 24), potom Slovenského národa (1925 – 27)“ (Kol. autorov: *Encyklopédia slovenských spisovateľov*. Bratislava : Obzor, 1984, s. 62).

³⁸ URBAN, Milo: *Kade-tade po Halinde. Neveselé spomienky na veselé roky*. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1992, s. 134.

³⁹ Konkrétne o tom v pamätiach píše: „Jedni upodozrievali dr. Šrobára, iní dokonca Beneša, že oni stoja za ním, oni sa takto snažia rozvrátiť ľudovú stranu, ale my sme sa len smiali. Reku, nech si rozvracajú, kto chce. My sa takou neplodnou robotou nebudeme zapodievať“ (tamže, s. 134 – 135).

⁴⁰ Juraj Koza-Matejov (1884 – 1973) – rímskokatolícky kňaz, publicista, novinár. Od roku 1922 redaktor *Slováka*, zakladateľ a hlavný redaktor Slovenského národa a jeho týždenníka *Chlieb* v Bratislave. V rokoch 1918 – 1925 člen HSEŠ, ideovo stál na pozíciách autonomizmu v rámci jednotného štátu.

⁴¹ KOZA-MATEJOV, Jur: Moja spoveď. In: *Slovenský národ*, roč. 1, 1925, č. 1, s. 1.

kostlivo obávali, s istotou od roka očakávali, ale nijak veriť nechceli, stalo sa: Jur Koza Matejov nás opustil – zradil. O čom sme rokovali niekoľkokrát v kluboch, to sa stalo skutkom. Jur Koza, redaktor nášho časopisu „Slovák“-a sa nám spreneveril a opustil našu gardu. Je človekom, podľaahnuť ako tisíce iných pred ním. Padnul, zradne nás opustil v dvanástu hodinu, bezprostredne pred voľbami.“⁴² Reakciou vedúceho redaktora *Slovenského národa* na tieto obvinenia bola séria vysvetľujúcich článkov.⁴³ Vzťah oboch redakcií charakterizovala následne permanentná konfrontácia, ktorá mala viditeľne politický rámc.⁴⁴

Urban túto etapu svojho života charakterizuje v pamätiach ako umelecky veľmi inšpiratívnu a z pohľadu jeho tvorby plodnú. Okrem anonymných novinárskych útvarov ako sú denné správy, kurzívy, reportáže, súdničky atď., vydáva v tomto denníku viacero literárnych textov. Spomenúť môžem aj to, že od siedmeho čísla začína uverejňovať v rubrike Nová dráma v troch pokračovaniach tretie dejstvo divadelnej hry nazvanej *Otroci predsudkov*.⁴⁵ Ďalej krátkymi reflexiami začína vstupovať do literárnych diskusií, napríklad o zmysle formovania literárnych skupín na Slovensku. Práve pri tejto téme odsudzuje jednostranné pohľady na svet, čo je podľa neho dôvodom neautentickej komunikácie medzi mladými umelcami. Z tohto dôvodu im odporúča zbaviť sa obmedzujúcich „skupinových“ predsudkov. Zmenu ich postoja spája so snahou o spontánne nadviazanie vzťahov medzi autormi rozličných táborov: „Tu azda nebude škodiť, keď sa stretne Sidor s Poničanom, Smrek s Lukáčom, Alexy s Vámošom a Hronským, Borin s Nižňanským atď. Nebudú sa presviedčať (lebo veď to presviedčanie je skutočne smiešne) a pohovori si každý svoje.“⁴⁶ Ďalšie jeho krátke prózy majú príležitostný charakter a súvisia s kresťanskými sviatkami.⁴⁷ Urban v časopise publikuje tiež text pod názvom *Mičinova kobyla*,⁴⁸ ktorý neskôr zaraďí do zbierky próz *Výkriky bez ozveny*. Od 8. júla 1926 uverejňuje v *Slovenskom národe* v 19 pokračovaniach dlhšiu novelu *Za vyšným mlynom*,⁴⁹ ktorá neskôr vyšla aj knižne v edícii tohto časopisu.⁵⁰ Ešte pred koncom vychádzania *Slovenského*

⁴² HLINKA, Andrej: Stalo sa! In: *Slovák*, roč. 7, 5. 5. 1925, č. 100, s. 1.

⁴³ Pozri bližšie in: KOZA-MATEJOV, Jur: Otvorený list Mons. Andrejovi Hlinkovi. In: *Slovenský národ*, roč. 1, 1925, č. 2 s. 1; KOZA-MATEJOV, Jur: Môj boj. In: *Slovenský národ*, roč. 1, 1925, č. 3, s. 4.

⁴⁴ Pre ilustráciu uvádzam jednu z takýchto konfrontácií: „Na včerajší poľutovaniahodný útok „Slováka“, ktorého sa dopustil článkom: „Judáš Koza Matejov odhalený“ boli sme prinútení medzi inými i súdnou cestou odpovedať. Dnešným dňom bola podaná žaloba: 1. proti spomenutému článku „Slováka“; 2. proti rozširovanému plagátu so záhlavím „Slováka“; 3. proti Elovi Vajdovi, pre pokus o vydieračstvo“ (red.: Naša odpoveď. In: *Slovenský národ*, roč. 1, 1925, č. 8, s. 1). Článok bol reakciou na text Judáš Koza Matejov odhalený, ktorý obsahuje v úvode niekoľko hesiel: „Tajuplný mecén na svetle – Koza cimborom Šrobárovým – Pražská vláda cestou Šrobára dáva Kozovi milión na rozbitie Slovenskej ľudovej strany – Podrobný plán zaviesť ľahko verných do vleku centralizmu – Šrobárov bývalý tajomník Čech Jandera kontrolórom nového časopisu“ (red.: Judáš Koza Matejov. In: *Slovák*, roč. 7, 10. 5. 1925, č. 100, s. 1).

⁴⁵ URBAN, Milo: *Otroci predsudkov*. In: *Slovenský národ*, roč. 1, 1925, č. 7, s. 6.

⁴⁶ mu.: Mladé Slovensko (Ročník 7, č. 4 – 5). In: *Slovenský národ*, roč. 1, 1925, č. 45, s. 8.

⁴⁷ URBAN, Milo: Ako prišiel Ježiško do Beskydov. In: *Slovenský národ (Vianočné číslo)*, roč. 1, 1925, č. 192, s. 11 – 12; URBAN, Milo: Dekorácie Veľkého piatku. In: *Slovenský národ (Veľkonočné číslo)*, roč. 2, 1926, č. 76, s. 8.

⁴⁸ URBAN, Milo: *Mičinova kobyla*. In: *Slovenský národ*, roč. 2, 1926, č. 98, s. 17 – 18.

⁴⁹ URBAN, Milo: *Za vyšným mlynom*. In: *Slovenský národ*, roč. 2, 1926, č. 149, s. 8.

⁵⁰ URBAN, Milo: *Za vyšným mlynom*. Bratislava: Knižy „Slovenského národa“, 1926.

národa publikuje kratšiu prózu s názvom *Pravda*.⁵¹ Koniec existencie časopisu komentuje Urban v pamätiach lakonicky a stručne: „*Mecén či meceni zatvárajú peňaženku. Slovenský národ od 1. januára 1927 nebude vychádzať (...) tak bolo. Naše pechorenie v Slovenskom národe sa 30. decembra skončilo. Časopis zanikol. Keďže nám výpoveď vopred nedali, dostali sme akési odstúpné, či ako to nazvali, a porúčam sa.*“⁵²

Oveľa sugestívnejší je v tejto súvislosti vysvetľujúci text redakcie *Slovenského národa*. Má podobu expresívnejšej rozlúčky s čitateľmi, ktorých počas dvoch rokov existencie presviedčali o vlastnej profesionalite. Aj v tomto prípade je dôležitá konfrontácia s postavou Andreja Hlinku a časopisom *Slovák*. Podľa záverečného hodnotenia redakcie sa najmä Hlinkovi podarilo svojimi výstupmi a terorom medzi nezainteresovanými diskreditovať vedúceho redaktora Kozu-Matejova. No napriek tomu údajne viacerí neprajníci museli akceptovať „európsky“ parameter formy a obsahu časopisu. Naopak, za najväčší „nedostatok“ mali ich neprajníci považovať odvahu denníka písať pravdu. V tomto smere mal byť považovaný za nebezpečnejšie periodikum ako bol práve Hlinkov *Slovák*. Už od vzniku časopisu pertraktovaná a zahmlievaná otázka finančného krytia je prítomná i v tejto redakčnej rozlúčke. Aj v tomto je skôr nekonkrétnym a neadresným vysvetlením podstaty ich existencie: „Prišlo politické zemetrasenie zdola spod zeme. A domy popadali. Nepremohol nás nepriateľ! Sami sme neboli slabí! Slabí boli tí, ktorí za nami stáli. Ale vieme uznať i tým!“⁵³ V závere textu sa nachádza ešte jedna poznámka. Konštatuje sa v nej, že redaktori sa po zániku periodika stávajú „politickými emigrantmi“. Zaujme to najmä v kontexte apolitických ambícií redakcie a predovšetkým Mila Urbana.

Zdá, že takto špecifikované čítanie druhého dielu Urbanových memoárov prináša okrem viacerých zistení aj množstvo otázok, resp. ešte len načrtnutých námetov na diskusiu. Aj z toho dôvodu je predložený text skôr súborom materiálov, ktoré prekvapujú. Otázky sa v tomto prípade dotýkajú viacerých tém. Prekvapujúci je už samotný rozsah a rôznorodosť Urbanovej bibliografie v sledovanom období. Oveľa diskutabilnejší je však problém jeho vzťahu k politike a ideológiám, od ktorých sa v pamätiach distancuje. Ukazuje sa, že sa pred čitateľským prijatím románu *Živý bič* k týmto témam nevyjadroval. Stáva sa však súčasťou viacerých politicky a ideologicky exponovaných redakcií, čo už vyvoláva otázky. Minimálne také, ako niekoľko vybraných viet nájdených v jeho pamätiach: „*Nemal som čo vyberať. Ponuku Slováka som bez váhania prijal. A 2. januára 1928 už som sedel v redakcii.*“⁵⁴ Presne v tej, s ktorou mal pred časom bojovať.

Príspevok je súčasťou kolektívneho grantu VEGA 2/0033/16 *Modernizmus v slovenskej literatúre (1900 – 1948). Podoby, tendencie, aspekty*. Vedúci riešiteľ Mgr. Michal Habaj, PhD.

⁵¹ URBAN, Milo: *Pravda*. In: *Slovenský národ*, roč. 2, 1926, č. 234, s. 2.

⁵² URBAN, Milo: *Kade-tade po Halinde. Neveselé spomienky na veselé roky*. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1992, s. 164.

⁵³ red.: Lúčime sa... In: *Slovenský národ*, roč. 2, 1926, č. 292, s. 1.

⁵⁴ URBAN, Milo: *Kade-tade po Halinde. Neveselé spomienky na veselé roky*. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1992, s. 40.

PRAMENE

- HLINKA, Andrej: Ideme na porady. In: *Slovák*, roč. 3, 21. 4. 1921, č. 89, s. 1.
- HLINKA, Andrej: Stalo sa! In: *Slovák*, roč. 7, 5. 5. 1925, č. 100, s. 1.
- KOPANICKÝ, ? : Českej inteligencii. In: *Slovák*, roč. 3, 6. 4. 1921, č. 76, s. 1.
- KOPANICKÝ, ? : Českej inteligencii (dokončenie). In: *Slovák*, roč. 3, 7. 4. 1921, č. 77, s. 1.
- KOZA-MATEJOV, Jur: Moja spoveď. In: *Slovenský národ*, roč. 1, 1925, č. 1, s. 1.
- KOZA-MATEJOV, Jur: Mój boj. In: *Slovenský národ*, roč. 1, 1925, č. 3, s. 4.
- KOZA-MATEJOV, Jur: Otvorený list Mons. Andrejovi Hlinkovi. In: *Slovenský národ*, roč. 1, 1925, č. 2, s. 1.
- Milko U.: Zmierenie. In: *Slovák*, roč. 3, 26. 8. 1921, č. 77, s. 1. – In: *Slovák*, roč. 3, 30. 8. 1921, č. 195, s. 2.
- Milko U.: Jašek Kutliak spod Bučinky. In: *Slovák*, roč. 4, 5. 3. 1922, s. 2 – 3.
- Milko U.: Jašek Kutliak spod Bučinky. In: *Slovák*, roč. 4, 24. 3. 1922, s. 2.
- Milko U.: Jedlica. In: *Vatra*, roč. 4, 1921, č. 2 – 3, s. 39 – 43.
- Milko U.: Lina. In: *Slovák*, roč. 3, 25. 12. 1921, č. 281, s. 5 – 6.
- Milko U.: Nešťastník. In: *Vatra*, roč. 2, 1920, č. 7, s. 154 – 158.
- Milko U.: Nevernica. In: *Vatra*, roč. 3, 1920, č. 1, s. 3 – 7.
- Milko U.: Obeta manželskej lásky. In: *Vatra*, roč. 4, 1921, č. 1, s. 19 – 21.
- Milko U.: Po pijatike. In: *Vatra*, roč. 4, 1922, č. 8 – 10, s. 198 – 204.
- Milko U.: Rozprávka o Labudovi. In: *Vatra*, roč. 5, 1923, č. 6, s. 16 – 19.
- Milko U.: Svedomie. In: *Vatra*, roč. 4, 1924, č. 4 – 5, s. 78 – 85.
- Milko U.: Staroba. In: *Vatra*, roč. 6, 1925, č. 6 – 7, s. 143 – 147.
- Milko U.: Staroba (dokončenie). In: *Vatra*, roč. 6, 1925, č. 8 – 9, s. 173 – 180.
- Milko U.: Štefan Koňarčík-Chrapek. In: *Vatra*, roč. 5, 1923, č. 6, s. 130 – 132.
- Milko U.: Tiene. In: *Slovák*, roč. 4, 24. 10. 1922, č. 244, s. 5.
- Milko U.: Tiene. In: *Slovák*, roč. 5, 1. 3. 1923, č. 48, s. 5.
- Milko U.: Už je pozde...! In: *Vatra*, roč. 2, 1920, č. 8 – 10, s. 174 – 188.
- Milko U.: Vanitatum vanitas. In: *Vatra*, roč. 4, 1921 – 1922, č. 6 – 7, s. 124 – 127.
- Milko U.: Vo zhone života. In: *Vatra*, roč. 3, 1921, č. 6 – 7, s. 161 – 164.
- Milko U.: Zavrhnutý (Jej). In: *Vatra*, roč. 3, 1921, č. 6, s. 167).
- Milko U.: Žiť či umrieť. In: *Vatra*, roč. 4, 1921, č. 1, s. 12.
- M. U.: Máj. In: *Slovák*, roč. 3, 4. 5. 1921, č. 100, s. 2.
- mu.: Mladé Slovensko (Ročník 7, č. 4 – 5). In: *Slovenský národ*, roč. 1, 1925, č. 45, s. 8.
- PODBABIAGURSKÝ: Ej, ten tanec. In: *Vatra*, roč. 2, 1920, č. 3, s. 58 – 60.
- red.: Judáš Koza Matejov. In: *Slovák*, roč. 7, 10. 5. 1925, č. 100, s. 1.
- red.: Lúčime sa! In: *Slovák*, roč. 4, 24. 3. 1922, s. 1.
- red.: Náš román „Tiene“. In: *Slovák*, roč. 4, 25. 10. 1922, č. 245, s. 3.
- red.: Naša odpoveď. In: *Slovenský národ*, roč. 1, 1925, č. 8, s. 1.
- red.: Príjď, ó, príjď, duchu svätý. In: *Vatra*, roč. 4, 1921, č. 1, s. 1.
- red.: Zjazd mládeže v Turčianskom sv. Martine. In: *Mladé Slovensko*, roč. 1 1919, č. 6, s. 121 – 127.
- SIDOR, Karol: Vznik časopisu „Vatra“. In: *Vatra*, roč. 4, 1921, č. 1, s. 4 – 8.
- TUKA, Vojtech : Slovenské prebudenie. In: *Vatra*, roč. 4, 1921, č. 1, s. 4.
- URBAN, Milo: Ako prišiel Ježiško do Beskydov. In: *Slovenský národ (Vianočné číslo)*, roč. 1, 1925, č. 192, s. 11 – 12.
- URBAN, Milo: Dekorácie Veľkého piatku. In: *Slovenský národ (Veľkonočné číslo)*, roč. 2, 1926, č. 76, s. 8.
- URBAN, Milo: Jašek Kutliak spod Bučinky. Ružomberok : Nákladom Leva, 1922.
- URBAN, Milo: Mičinova kobyľa. In: *Slovenský národ*, roč. 2, 1926, č. 98, s. 17 – 18.
- URBAN, Milo: Za vyšným mlynom. In: *Slovenský národ*, roč. 2, 1926, č. 149, s. 8.
- URBAN, Milo: Za vyšným mlynom. Bratislava : Kniha „Slovenského národa“, 1926.
- URBAN, Milo: Pravda. In: *Slovenský národ*, roč. 2, 1926, č. 234, s. 2.
- URBAN, Milo: Otroci predsudkov. In: *Slovenský národ*, roč. 1, 1925, č. 7, s. 6.

LITERATÚRA

- CSIBA, Karol: Medzi Živým bičom a Gardistom (poznámky k memoárom, beletrii a publicistike Mila Urbana). In: *Slovenská literatúra*, roč. 62, 2015, č. 5, s. 427 – 434.
- CSIBA, Karol: *Privátne – verejné – autobiografické (v memoároch a publicistike Mila Urbana, Jána Smreka, Jána Poničana, Tida J. Gašpara)*. Bratislava : Ústav slovenskej literatúry SAV, 2014.
- Kol. autorov: *Encyklopédia slovenských spisovateľov*. Bratislava : Obzor, 1984.
- Kol. autorov: *Lexikón slovenských dejín*. Bratislava : SPN, 2006.
- LIPTÁK, Ľubomír: *Slovensko v dvadsiatom storočí*. Bratislava : Kalligram, 2011.
- MOCNÁ, Dagmar – PETERKA, Jozef a kol.: *Encyklopedie literárních žánrů*. Paseka : Praha, 2004.
- RAKÚS, Stanislav: Tvarovanie témy v Urbanovej vrcholnej novelistike. In: *Biografické štúdie* 22. Martin : Matica slovenská, 1995, s. 79 – 83.
- SOUKUPOVÁ, Klára: Autobiografie: žánr a jeho hranice. In: *Česká literatura*, roč. 63, 2015, č. 1, s. 49 – 72.
- URBAN, Milo: *Kade-tade po Halinde. Neveselé spomienky na veselé roky*. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1992.

Mgr. Karol Csiba, PhD.
Ústav slovenskej literatúry SAV
Konventná 13
811 03 Bratislava
SR
e-mail:csiba0@gmail.com